

Ochrana Božieho stvorenstva pred encyklikou *Laudato si'* – alebo načo synodálna Cirkev zabúda

Branislav Krasnovský

26. mája 2026 ✝ Cirkev ✝ Ekológia, Komentár

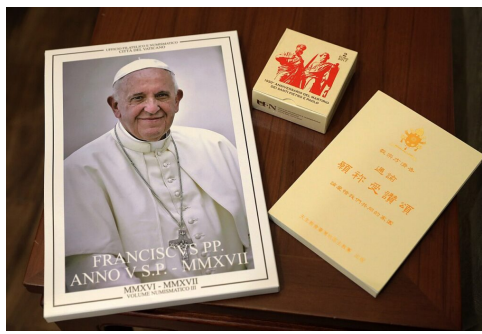
Laudato si' - prelomový dokument, alebo veľa kriku pre nič?

Mnohí dnešní komentátori, aktivisti a dokonca aj niektorí cirkevní publicisti vytvárajú dojem, akoby sa katolícka Cirkev začala zaujímať o prírodu až vydaním encykliky pápeža Františka *Laudato si'*. V mediálnom priestore sa občas takmer podsúva predstava, že pred týmto dokumentom Cirkev nepoznala pojem zodpovednosti voči stvorenstvu, akoby celé stáročia kresťanskej civilizácie predstavovali iba obdobie bezohľadného využívania sveta bez morálnych hraníc. Takýto pohľad je však historicky veľmi plytký.

Katolícka tradícia sa otázkou vzťahu človeka k stvoreniu zaoberala dávno pred modernými ekologickými konferenciami, klimatickými summitmi a environmentálnymi manifestami. Nerobila to síce slovníkom dnešného aktivizmu, ale prostredníctvom teológie stvorenia, prirodzeného zákona, sociálnej náuky Cirkvi a tradičnej predstavy človeka ako správcu, nie vlastníka sveta.

Laudato si' zároveň predstavuje určitý posun v dôrazoch aj v samotnom jazyku cirkevných dokumentov. Kým staršie pápežské texty hovorili o prírode najmä v súvislosti s morálkou, mierou, vlastníctvom, prácou a zodpovednosťou človeka pred Bohom, moderná ekologická rétorika často používa emocionálnejší a dramatickejší slovník globálnej krízy, planetárnej katastrofy či „volania Zeme“.

Kritici preto upozorňujú, že ochrana prírody sa v súčasnosti miestami posúva do zvláštnej roviny, v ktorej sa ekologické témy takmer sakralizujú a získavajú charakter nového, svetského náboženstva. Tradičný katolícky pohľad pritom nikdy nestaval prírodu nad človeka ani nad Boha. Stvorenstvo bolo chápané ako Božie dielo hodné úcty, ale nie ako absolútna hodnota, ktorej sa má podriaďovať celá civilizácia bez ohľadu na sociálne, ekonomické či duchovné dôsledky.

Encyklika *Laudato si'* je preložená aj do čínštiny

zdroj: wikimedia commons

Predstavenie encykliky *Laudato si'*

Encyklika pápeža Františka *Laudato si'* uzrela svetlo sveta v roku 2015 a dodnes patrí medzi najdiskutovanejšie dokumenty. Dokument nesie podtitul „O starostlivosti o náš spoločný domov“ a venuje sa témam ochrany životného prostredia, klimatických zmien, konzumu, globalizácie a sociálnej nespravodlivosti.

Pápež František v texte opakovane upozorňuje na ničenie prírody, znečistenie, plytvanie zdrojmi či kultúru konzumu, ktorú spája s technokratickým modelom modernej civilizácie. Dokument zároveň prepája ekologickú otázku so sociálnou témou chudoby a tvrdí, že dôsledky environmentálnych problémov najťažšie dopadajú na chudobné vrstvy obyvateľstva a krajiny tretieho sveta.

Na príprave encykliky spolupracovalo viacero teológov, odborníkov a cirkevných predstaviteľov, pričom významnú úlohu zohral najmä nemecký kardinál Gerhard Ludwig Müller, vtedajší prefekt Kongregácie pre náuku viery, ghanský kardinál Peter Turkson, ktorý sa dlhodobo venoval otázkam sociálnej náuky a rozvoja, ako aj argentínsky biskup Marcelo Sánchez Sorondo, kancelár Pápežskej akadémie vied.

Významnú pozornosť vyvolali najmä pasáže o klimatických zmenách, v ktorých *Laudato si'* prijíma mnohé závery súčasného vedeckého a medzinárodno-politického diskurzu. Dokument hovorí o potrebe obmedzovať znečistenie, meniť životný štýl, znižovať konzumné návyky a prehodnotiť ekonomický model založený na neustálom raste spotreby. Pápež František zároveň v encyklike kritizuje „kultúru vyhadzovania“, bezbrehý konzum a mentalitu, v ktorej sa technický pokrok automaticky považuje za morálne dobro.

Vyzýva k „ekologickému obráteniu“, teda k zmene postoja človeka voči svetu, prírode i vlastnej spotrebe. Pri tvorbe dokumentu boli konzultovaní aj viacerí vedci a environmentálni experti vrátane ekonóma Jeffreyho Sachsa či klimatického poradcu Hansa Joachima Schellnhubera, čo vyvolalo pozornosť aj polemiky vzhľadom na ich väzby na globálne ekologické a politické štruktúry. Dokument sa preto stal veľmi populárnym nielen v cirkevných kruhoch, ale aj medzi sekulárnymi ekologickými organizáciami, médiami a medzinárodnými inštitúciami.

Práve tu však vznikli aj početné diskusie a polemiky. Kritici upozorňovali, že časť textu používa jazyk bližší modernému environmentálnemu aktivizmu než tradičnej teológii. Niektorým katolíkom prekážalo silné prepojenie encykliky s globálnou ekologickou agendou, medzinárodnými klimatickými konferenciami či politickými debatami o ekonomike a energetike.

Objavili sa aj obavy, že ekologická otázka začína v niektorých cirkevných kruhoch zatláčať do úzadia klasické témy katolíckej morálky, liturgie či duchovného života. Konzervatívnejší autori upozorňovali aj na riziko, že sa kresťanský pohľad na stvorenstvo postupne premieňa na jazyk takmer permanentnej ekologickej mobilizácie, v ktorom sa hriech konzumu stáva dôležitejšou témou než hriech v tradičnom teologickom chápaní.

Bez ohľadu na tieto spory však encyklika *Laudato si'* predstavuje jeden z najznámejších cirkevných dokumentov 21. storočia a výrazne ovplyvnila spôsob, akým dnešná synodálna Cirkev hovorí o človeku, prírode a modernej civilizácii.

Je mi ľúto, ale je to silnejšie ako ja - *Laudato si'* si už bez tejto melodickéj nemeckej pesničky jednoducho nedokážem predstaviť

zdroj: youtube.com

Doba temna pred II. vatikánskym koncilom a encyklikou *Laudato si'*

Počas obdobia socializmu sa dejiny často interpretovali mimoriadne schematicky: celé predchádzajúce stáročia boli vykresľované ako éra útlaku, tmárstva a nespravodlivosti, zatiaľ čo obdobie po boľševickej revolúcii malo predstavovať začiatok novej, osvietenej a „pokrokovej“ epochy ľudstva. V učebniciach, propagande i oficiálnom jazyku režimu sa vytváral dojem, akoby dejiny dostali svoj zmysel až po Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii.

Podobný spôsob uvažovania dnes podľa niektorých kritikov miestami preniká aj do cirkevného prostredia. V určitých kruhoch sa totiž obdobie pred II. vatikánskym koncilom vykresľuje takmer výlučne ako éra rigidity, strachu, uzavretosti a „temna“, zatiaľ čo všetko po koncile má pôsobiť ako začiatok novej, otvorenej a radostnej Cirkvi.

Takéto čierno-biele delenie je však historicky aj teologicky problematické. Cirkev pred koncilom nebola iba karikatúrou legalizmu a represie; bola to zároveň epocha obrovského misijného úsilia, budovania katolíckej civilizácie, sociálnej náuky, liturgickej kontinuity, kláštornej kultúry, svätcov, mučeníkov a hlbokéj teológie.

Rovnako ani obdobie po koncile nemožno automaticky chápať ako bezproblémový vek harmónie a duchovného rozkvetu, pretože práve v tejto ére prišla dramatická sekularizácia Západu, pokles kňazských povolání, liturgické konflikty a kríza identity v mnohých častiach Cirkvi.

Osobne mi to pripadá tak, že podobne ako si dnešná generácia už len ťažko vie predstaviť život bez smartfónu, navigácie, sociálnych sietí a permanentného internetového pripojenia, vytvára sa občas obraz, že pred modernými cirkevnými dokumentmi akoby neexistovalo žiadne premyslené

kresťanské chápanie spoločnosti, práce, hospodárenia či stvorenstva.

A predsa ľudia celé stáročia sadili lesy, obrábali polia, zakladali rybníky, chránili úrodu, rešpektovali rytmus prírody a vytvárali stabilné komunity bez klimatických summitov, ekologických kampaní a synodálnych workshopov o uhlíkovej stope. A dokonca aj bez *Laudato si'*...

Stredoveký farmár a pestovanie zeleniny

zdroj: youtube.com

To samozrejme neznamená, že minulosť bola idylická alebo ekologicky dokonalá. Znamená to, že ochrana stvorenstva nebola pre tradičnú kresťanskú civilizáciu ničím úplne neznámym.

Nevyjadrovala sa však jazykom dnešných mediálnych kampaní, ale cez pojmy ako miernosť, zodpovednosť, prirodzený poriadok, hriech chamtivosti či úcta k Božiemu dielu. A práve na tieto staršie korene katolíckeho myslenia sa dnes často zabúda, akoby všetka múdrosť začínala až v ére moderných dokumentov, konferencií a ekologických deklarácií.

Ak teda chceme pochopiť, ako vyzerala ochrana životného prostredia pred II. vatikánskym koncilom a pred encyklikou *Laudato si'*, musíme odložiť dnešné mediálne stereotypy a pozrieť sa na samotné korene katolíckeho myslenia. Tradičná Cirkev síce nepoužívala slovník uhlíkovej neutrality, klimatických cieľov či environmentálnych kampaní, no otázku vzťahu človeka k svetu riešila neustále – cez teológiu stvorenia, prirodzený zákon, sociálnu náuku a morálnu zodpovednosť človeka pred Bohom. Ochrana stvorenstva sa nechápala ako samostatná ideológia, ale ako súčasť širšieho poriadku, v ktorom mal človek konať rozumne, mierne a spravodlivo.

Zaujímavé pritom je, že mnohé princípy, ktoré sa dnes prezentujú ako moderné ekologické objavy, boli v katolíckom prostredí prítomné už dávno: kritika bezbrehého konzumu, odpor voči dehumanizujúcemu industrializmu, dôraz na miernosť, lokálne hospodárenie či varovanie pred kultom techniky a zisku. Tieto myšlienky však neboli postavené na strachu z „hnevu planéty“, ale na presvedčení, že svet je Božím dielom a človek nesie za svoje konanie morálnu zodpovednosť. Kľúčovú úlohu pri formovaní tohto pohľadu zohrali viaceré významné cirkevné dokumenty a encykliky, ktoré vznikli dávno pred modernou ekologickou rétorikou.

Jedným z najdôležitejších dokumentov bola encyklika pápeža Leva XIII. *Rerum novarum* z roku 1891. Hoci sa priamo nezaoberala ekológiou v dnešnom slova zmysle, ostro kritizovala bezbrehý kapitalizmus, vykorisťovanie človeka a rozklad prirodzeného spoločenského poriadku. Pápež Lev XIII. upozorňoval, že ekonomika nesmie byť postavená výlučne na zisku a že človek nesmie byť redukovaný na pracovný nástroj. Už tu sa objavuje dôležitý princíp: technický a hospodársky pokrok musí mať morálne hranice.

Ďalším významným dokumentom bola encyklika pápeža Pia XI. *Quadragesimo anno* z roku 1931. Pápež Pius XI. v nej reagoval na dôsledky prudkej industrializácie, koncentrácie ekonomickej moci a rastúcej anonymizácie spoločnosti. Kritizoval systém, v ktorom ekonomické

záujmy začínajú dominovať nad prirodzeným životom rodín, komunit a národov. Dokument síce nehovorí o emisiách či klimatických zmenách, ale obsahuje veľmi silnú kritiku mentality neobmedzeného rastu a bezhraničného kultu zisku.

Veľký význam mali aj prejavy a učenie pápeža Pia XII. ktorý sa opakovane vyjadroval k morálnym hraniciam techniky a vedy. Pius XII. upozorňoval, že človek nesmie používať vedecký pokrok spôsobom, ktorý ničí prirodzený poriadok alebo vedie k duchovnému úpadku civilizácie. V jeho pohľade sa objavuje typicky tradičný katolícky princíp: technika sama osebe nie je zlá, ale stáva sa nebezpečnou vtedy, keď sa oddelí od morálky, zodpovednosti a služby človeku. Práve tento spôsob myslenia tvoril jeden zo základov predkoncilového katolíckeho pohľadu na stvorenstvo a spoločnosť.

No a teraz si uveďme sedem základných bodov katolíckej predstavy starostlivosti o stvorený svet – princípy, ktoré existovali dávno pred encyklikou *Laudato si'* a ktoré ukazujú, že kresťanské chápanie zodpovednosti za prírodu má v Cirkvi omnoho hlbšie korene, než sa dnes často tvrdí.

Pápež Pius XI.

zdroj: wikimedia commons

1. Stvorenie ako Božie dielo, nie „neutrálna hmota“

Základ tradičného katolíckeho pohľadu neležal v modernej ekológii, ale v teológii stvorenia. Svet nebol chápaný ako náhodný biologický systém ani ako „majetok ľudstva“, ale ako Božie dielo. Človek dostal podľa knihy Genezis úlohu „obrábať a strážiť“ zem. Už v tom bol obsiahnutý princíp zodpovednosti: človek smie prírodu používať, ale nesmie ju ničiť bez rozumu a miery. Zem nepatrila človeku absolútne; patrila Bohu a človek ju mal spravovať ako zverené dedičstvo.

Práve preto sa v tradičnom kresťanskom myslení otázka prírody nikdy neoddeľovala od morálky. Tradiční teológovia ako Sv. Tomáš Akvinský zdôrazňovali, že stvorený poriadok má svoju vnútornú harmóniu, ktorú nemožno svojvoľne rozvracať. Nešlo teda o modernú environmentálnu politiku, ale o morálny princíp: ničenie prírody z chamtivosti, márnivosti alebo bezohľadnosti

bolo prejavom hriešnej nezriadenosti človeka. Človek nemal byť ani dravým tyranom sveta, ani jeho bezmocným poddaným, ale rozumným správcom.

2. Kláštory a katolícka civilizácia ako praktická škola hospodárenia

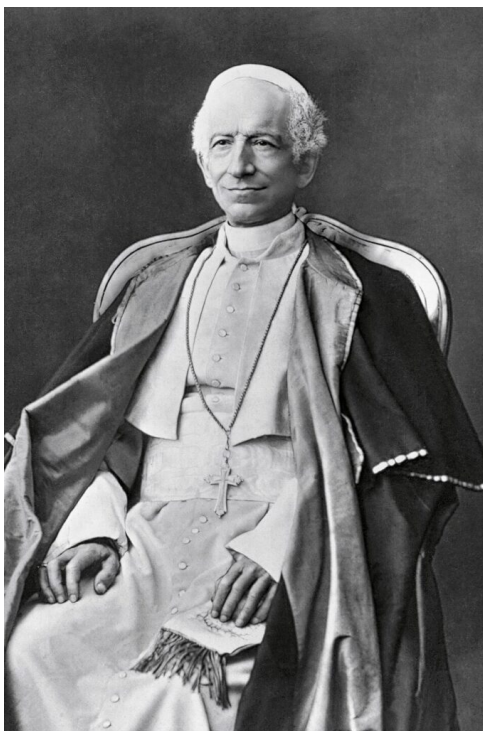
Mnohé kresťanské rády boli po stáročia nositeľmi praktickej ochrany krajiny. Benediktíni, cisterciáni či kartuziáni vysušali močiare, zakladali rybníky, obnovovali lesy a budovali poľnohospodárstvo, ktoré fungovalo stáročia bez modernej chémie a umelých hnojív. Kláštory neboli iba duchovnými centrami, ale aj hospodárskymi a technickými centrami svojej doby. Mnisi sa starali o polia, lesy, vinohrady, vodné kanály či chovy rýb a zvierat, pričom často vytvárali stabilné hospodárske systémy rešpektujúce miestne podmienky.

Kláštorné hospodárenie bolo založené na disciplíne, striedmosti a dlhodobom pohľade. Mních nemal pôdu „vyťažiť“, ale odovzdať ju ďalšej generácii v dobrom stave. Mnohé lesy, vinohrady a hospodárske systémy v Európe vznikli práve pod správou katolíckych rádov. Tradícia lokálneho hospodárenia zároveň prirodzene obmedzovala masový konzum a plytvanie. V spoločnosti, kde sa väčšina vecí opravovala a využívala celé desaťročia, bola samotná mentalita omnoho menej konzumná než dnes.

3. Sociálna náuka Cirkvi a kritika bezbrehého industrializmu

V 19. a 20. storočí sa Cirkev začala vyjadrovať k problémom prudkej industrializácie. Nešlo ešte o „ekológiu“ v dnešnom zmysle, ale o obranu prirodzeného poriadku spoločnosti pred dehumanizujúcim kapitalizmom. Katolícki myslitelia sledovali, ako sa z tradičných komunit stávajú anonymné priemyselné masy, ako sa rodiny vytrhávajú z vidieka a ako ekonomika začína podmieňovať všetky oblasti života. Kritika nesmerovala iba proti biede robotníkov, ale aj proti predstave, že zisk a výroba sú jedinými meradlami pokroku.

Pápež Lev XIII. v encyklike *Rerum novarum* kritizoval systém, ktorý premieňa človeka iba na pracovný nástroj. Pápež Pius XI. v encyklike *Quadragesimo anno* varoval pred koncentráciou ekonomickej moci a bezhraničným kultom zisku. Hoci tieto dokumenty nehovorili o emisiách či klimatických zmenách, obsahovali dôležitý princíp: ekonomika nesmie ničieť prirodzený poriadok človeka ani spoločnosti. Moderná technika mala človeku slúžiť, nie premieňať spoločnosť na bezduchý mechanizmus výroby a spotreby.

Pápež Lev XIII.

zdroj: wikimedia commons

4. Sedliacka kultúra a katolícka predstava miery

Predkoncilová katolícka spoločnosť bola omnoho viac spätá s pôdou a rytmom prírody. Roľník žil v cykle sejby, žatvy, pôstov a sviatkov. Život na dedine nebol oddelený od liturgického kalendára a prírodného rytmu. Ľudia vedeli, že úroda závisí od počasia, práce aj Božieho požehnania. Tento spôsob života prirodzene vytváral väčší rešpekt voči pôde, vode a krajine než anonymný mestský konzum modernej doby.

Veci sa opravovali, dedili a používali celé desaťročia. Konzumná mentalita jednorazových výrobkov prakticky neexistovala. Táto civilizácia mala svoju tvrdosť a limity, ale zároveň produkovala omnoho menej odpadu a plytvania než moderná masová spotreba. Starý katolícky sedliak často intuitívne chránil krajinu viac než dnešný mestský aktivista, pretože od pôdy existenčne závisel a chápal ju ako dar, nie ako anonymný zdroj alebo abstraktný predmet politických sloganov.

5. Predkoncilový katolicizmus odmietal kult prírody

Dôležitý rozdiel medzi tradičným katolíckym pohľadom a časťou modernej ekologickej ideológie spočíval v tom, že príroda nikdy nebola postavená nad človeka ani nad Boha. Katolícka tradícia odmietala predstavu, že človek je iba škodlivým prvkom planéty alebo biologickým votrelcom, ktorého treba obmedziť v mene „vyššieho dobra Zeme“. Stvorenstvo bolo dobré, pretože pochádzalo od Boha, ale jeho zmysel nespočíval sám v sebe.

Svätý František z Assisi býva dnes často zobrazovaný ako „ekologický svätec“, ale jeho pohľad bol radikálne teocentrický. Miloval slnko, vietor, zvieratá a zem preto, že v nich videl odraz Božej múdrosti. Tradičný katolicizmus odmietal panteizmus aj predstavu Zeme ako božstva. Človek bol

správcom stvorenia, nie jeho otrokom, ale ani absolutistickým tyranom. Práve táto rovnováha medzi užívaním sveta a úctou k nemu tvorila jadro klasického kresťanského pohľadu na prírodu.

Svätý František z Assisi

zdroj: wikimedia commons

6. II. vatikánsky koncil a otvorenie sa modernému svetu

II. vatikánsky koncil samozrejme sám osebe nebol ekologickým koncilom. Dokumenty koncilu sa sústreďovali najmä na liturgiu, Cirkev vo svete, ekumenizmus a pastoráciu. Koncil však otvoril nový jazyk dialógu s modernou spoločnosťou a vytvoril priestor pre väčšie prenikanie moderných sociálnych a kultúrnych tém do cirkevného prostredia. Cirkev sa začala intenzívnejšie vyjadrovať k otázkam technického pokroku, urbanizácie, globalizácie a spoločenských zmien druhej polovice 20. storočia.

Po šesťdesiatych rokoch sa začali do katolíckeho prostredia dostávať nové témy: priemyselné znečistenie, technokratické myslenie a ekologická kríza. Výraznejšie environmentálne prvky sa objavili až neskôr u pápeža Jána Pavla II., ktorý hovoril o „ľudskej ekológii“, a takisto u pápeža Benedikta XVI., ktorý venoval ochrane prírody tiež veľkú pozornosť. Ochrana prírody sa postupne začala prepájať so širšími otázkami globalizácie, ekonomiky a sociálnej spravodlivosti, čím sa pripravila pôda pre vznik neskoršieho dokumentu pápeža Františka, *Laudato si'*.

7. *Laudato si'* - kontinuita aj zlom

Encyklika pápeža Františka *Laudato si'* nepriniesla úplne novú tému, ale posunula ekologickú otázku do centra katolíckeho diskurzu. Dokument nadväzuje na staršiu tradíciu sociálnej náuky a kresťanskej zodpovednosti za stvorenie, no zároveň používa výrazne modernejší jazyk environmentálnej politiky a globálnych problémov. V texte sa silno zdôrazňuje klimatická kríza,

kritika konzumu, technokratického modelu civilizácie a potreba „ekologického obrátenia“.

Práve tu vznikajú medzi katolíckmi spory. Jedni vidia v encyklike *Laudato si'* legitímne pokračovanie kresťanskej starosti o stvorenie. Druhí sa obávajú, že časť súčasnej ekologickej rétoriky preberá sekulárne alebo kvázináboženské predstavy, v ktorých sa človek začína chápať skôr ako škodca planéty než ako správca Božieho diela.

Je faktom, že ochrana prírody v katolíckom prostredí nevznikla včera, ale vyrastala celé stáročia z teológie stvorenia, sociálnej náuky a tradičnej civilizácie spojenej s pôdou, mierou a zodpovednosťou.

Záver

Z pohľadu tradičného katolicizmu nemožno encykliku pápeža Františka *Laudato si'* jednoducho odmietnuť, pretože starosť o stvorenie patrila ku kresťanskému mysleniu dávno pred modernou ekologickou agendou. Katolícka tradícia vždy učila, že svet je Božím dielom a človek nesie morálnu zodpovednosť za spôsob, ako s ním zaobchádza. Mnohí konzervatívni katolíci preto uznávajú, že kritika konzumu, bezbrehého materializmu, kultu techniky či mentality neustáleho plytvania obsahuje oprávnené a legitímne prvky. Dokument zároveň nadväzuje na staršiu sociálnu náuku Cirkvi, ktorá už od 19. storočia upozorňovala na nebezpečenstvo ekonomického systému oddeleného od morálky a prirodzeného poriadku.

Zároveň však časť tradične zmýšľajúcich katolíkov upozorňuje, že encyklika *Laudato si'* miestami používa jazyk a kladie dôraz na aspekty veľmi blízke súčasnému environmentálnemu aktivizmu a globálnej politickej rétorike. Kritici sa obávajú, že ekologická otázka sa v niektorých cirkevných kruhoch začína prezentovať takmer ako nová centrálna téma kresťanstva, zatiaľ čo klasické otázky viery, liturgie, morálky, hriechu, spásy či obrany katolíckej identity ustupujú do úzadia.

Tradičný katolícky pohľad pritom trvá na tom, že ochrana prírody musí zostať súčasťou širšieho teologického poriadku: človek je správcom stvorenia, ale najvyšším cieľom Cirkvi nie je ekologická transformácia planéty, ale spása duší a vernosť Kristovmu učeniu.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/ochrana-bozieho-stvorenia-pred-encyklikou-laudato-si-alebo-naco-synodalna-cirkev-zabuda/>